

Huvudstadens
**GRÖNA
OAS**

Världens första Nationalstadspark fyller 25 år i år. Men Kungliga Nationalstadsparken är betydligt äldre än så. Redan på senmedeltiden hade kungarna inhägnade jaktområden på Djurgårdsmarken, som är grunden till Nationalstadsparken.

TEXT Maria Ugglå

*Sedan 1700-talet har Djur-
gårdens vackra landskap varit
stockholmarnas lunga och ett
populärt område för rekreation.
Natskönt vid Brunnsviken
ligger Bergianska trädgården
där man kan njuta av en
botanisk trädgård med växter
från hela världen.*

Pomeranser, citroner, apelsiner och andra exotiska växter odlades ursprungligen i Orangeriet i Ulriksdals slottspark som ritades i början av 1700-talet av Nicodemus Tessin d.y. Orangeriet blev skulpturmuseum 1988.

FOTO: SFV

På 1570-talet anlade Johan III den första djurgården med renar, hjortar och älgar. Drygt hundra år senare lät Karl XI inhägnat hela norra och södra Djurgården till jaktpark. Adolf Fredrik, som inte var jaktintresserad, gjorde vid mitten av 1700-talet istället Djurgården tillgängligt för utflykter och nöje. Området omvandlades nu till stor del till parker knutna till de kungliga slotten Haga, Ulriksdal och Rosendal.

Idag är Nationalstadsparken, Stockholms gröna oas, över en mil lång – från Ulriksdal och Sörentorp längst i norr till Djurgården och Fjäderholmarna längst i söder. Ett stenkast från Stockholms centrum finns möjlighet att uppleva ett unikt historiskt landskap med parker, vackra byggnader, skogar att ströva i, öppna

JUBILEUM HELA ÅRET

FÖR ATT FIRA 25-årsjubilerande Nationalstadsparken ordnas en rad jubileumsaktiviteter under året, bland annat guidade turer, föreläsningar, en fotoutställning vid Nybroviken och blandade aktiviteter ute i parken.

**Mer information
Nationalstadsparken.se**

marker och stränder. Här finns två naturreservat och ett fågelskyddsområde med över 800 olika blomväxter, mer än 1 200 skalbaggsarter och cirka 100 häckande fågelarter. De många urgamla ekarna och andra ädla lövträd påminner om Djurgårdens tid som kunglig jaktpark.

Ett strövtåg i Nationalstadsparken av idag vittnar om forna tiders användning av marken och bjuder på det mesta:

fantastisk flora och fauna och kulturhistoriskt viktiga byggnader sida vid sida med modernare bebyggelse. Här ligger slott där svenska kungar och drottningar bott, museer och nöjesparker.

PÅ NORRA DJURGÅRDEN ligger änkedrottning Ulrika Eleonoras barockslott Ulriksdal vid Edsviken. I slottsparken finns många vackra byggnader som Orangeriet och Confidencen, från början ett ridhus som inreddes till teater 1753. Ett stenkast bort finns Haga slott från 1805, i italiensk villastil, där kronprinsessfamiljen bor. Haga som präglas av kung Gustav III:s romantiska ideal anses vara en av världens främsta engelska parker med stora öppna gräsytor omgivna av skogspartier, hagar och buskage, bersäer, paviljonger och nybyggda ruiner.

Den äldsta byggnaden på ursprunglig plats i Nationalstadsparken anses vara "Konung Karl XI:s Fiskarestuga" på norra

Nationalstadsparken

Nationalstadsparken sträcker sig från norra Solna ner genom stora delar av Stockholm och slutar i Fjäderholmarna, som ingår i Lidingö kommun. I parken finns en mängd historiska byggnadsverk, från Ulriksdals slott i norr till Thielska galleriet på Djurgården i söder. I parken finns också norra Europas största bestånd av grova ekar, liksom ett rikt djurliv med cirka 100 häckande fågelarter.

Djurgården. Huset är tidigast känt från en handritad Djurgårdskarta från 1696. På norra Djurgården ligger också Stallmästaregården som varit igång sedan 1600-talet och är Stockholmstraktens äldsta återstående utvårdshus. Bergianska trädgården vid Frescati anlades på 1880-talet. Här finns också en mängd lärosäten och museer, till exempel Stockholms universitet, Vetenskapsakademien och Naturhistoriska Riksmuseet.

Södra Djurgården omskapades till ett idylliskt och parkliknande landskap under Karl XIV Johans tid och blev ett populärt utflyktsmål för det välbärgade borgerskapet i Stockholm, medan

vanligt folk istället sökte sig till norra Djurgården. Där lät Karl XIV Johan bygga sitt sommarslott Rosendal på 1820-talet. Efterhand började rika stadsbor bygga sommarvillor med lusthus och trädgårdar på södra Djurgården, och nya palatsliknande villor som Thielska Galleriet och prins Eugens Waldemarsudde tillkom. På södra Djurgården invigdes i slutet av 1800-talet Gröna Lund och Skansen, världens äldsta friluftsmuseum. Biologiska museet och Nordiska Museet byggdes i samma veva.

Under årens lopp har nya byggnader, museer och bostadsområden tillkommit och utvecklingen av Nationalstadsparken

avstannar inte. Enligt miljöbalken får ”ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas”.

ATT LEVA UPP till detta kan ibland vara en utmaning, menar Jan-Olov Westberg, fastighetsdirektör vid Statens fastighetsverk.

–Trycket på Nationalstadsparken är hårt, både av trafik och buller och planerna på de nya bostadsområdena i Norra Hagastaden

och Norra Djurgårdsstaden. Det behövs ytterligare mark till nya bostäder, bara i Djurgårdsstaden räknar man med att 80 000 människor ska få bostäder och bra service, vilket i förlängningen leder till slitage i Nationalstadsparken, säger Jan-Olov Westerberg.

Han är också Statens fastighetsverks representant i Nationalstadsparksrådet, som är ett rådgivande organ till länsstyrelsen som samordnar skötsel och utveckling av parken. Nationalstadsparkrådet bildades 2006 och leds av landshövdingen i Stockholms län, Sven-Erik Österberg.

I samband med att Norra länken byggdes avsatte Trafikverket och Stockholms stad 100 miljoner kronor i så kallad kompensationsersättning. Nationalstadsparkområdet administrerar fördelningen av pengarna till olika viktiga restaureringsprojekt.

Pengarna används framför allt till att utveckla Nationalstadsparken, som exempelvis restaurering av de historiska parkerna och åtgärder för den biologiska

FOTO ÅKE ERISSON LINDMAN

Hagas norra grind som Karl XIV Johan lät flytta från Kungsträdgården till Haga.

mångfalden. sFV har fått pengar bland annat till restaurering av parkerna i Haga och Ulriksdal, säger Eva Walden Selin, som arbetar med kulturlandskapsfrågor på länsstyrelsen och är projektledare för samordningen i Nationalstadsparken.

Michael Werner, fastighetsförvaltare på sFV med ansvar för Haga och Ulriksdal, tycker att det är glädjande att

Nationalstadsparkområdet har fått anslaget så att en del arbeten kan göras som det normalt inte finns så mycket resurser till.

– Det kan handla om att röja igenvuxna ytor så att gångvägar öppnas, restaurering av betesmarker och andra saker inom vårdprogrammet för fastigheterna, säger han.

SOM STÖRSTA MARK- och fastighetsägare har Statens fastighetsverk ett stort ansvar för Nationalstadsparkens utveckling, anser Jan-Olov Westerberg, men understryker att det också är en fråga för alla aktörer i parken:

– En gång i tiden byggde kungarna stängsel kring Djurgården för att få möjlighet att jaga vilt i stadens närhet. Tack vare det finns de stora grönyrtorna kvar som alla kan njuta av. Grön infrastruktur är väldigt viktig i stadsmiljöerna. Där har vi en angelägen uppgift att tillsammans med övriga intressenter hitta en form för hur parken kan utvecklas trots begränsade anslag. sFV förvaltar viktiga besöksmål i parken och vi vill göra dem ännu mer tillgängliga och attraktiva, säger Jan-Olov Westerberg. *

FOTO BENGT NORDGREN

Från att ha hetat Wangsö under medeltiden och Lustholmen på 1500-talet blev Skeppsholmen 1634 centrum för flottan, vilket många av byggnaderna vittnar om. Idag finns skolor, kulturinstitutioner och museer på ön.

Gustav III:s paviljong i Hagaparken är ett av de främsta exemplen på gustaviansk arkitektur och inredning.

MÅNGA AKTÖRER DELAR PÅ ANSVARET

KUNGLIGA Nationalstadsparken är världens första, och Sveriges hittills enda, National stadspark. Området blev Nationalstadspark 1995 och skyddas av Miljöbalken. Definitionen för en Nationalstadspark är att den har ett riksintresse med stor betydelse för det nationella kulturarvet för en tätorts ekologi och för människors rekreation. Ett krav är också att Nationalstadsparken ska ligga i stadsmiljö.

Statens fastighetsverk äger huvuddelen

av marken i Nationalstadsparken, främst i områdena Haga och Ulriksdal, centrala Stockholm och Djurgården. Stockholms stad, Solna kommun och Ståthållarämbetet äger också mark och Kungliga Djurgårdens Förvaltning sköter omkring 80 procent av marken. Övriga aktörer är bland andra Lidingö kommun, Akademiska hus, Bergianska, Stockholms universitet samt många intresseorganisationer och föreningar.